

GLEDALIŠKI LIST

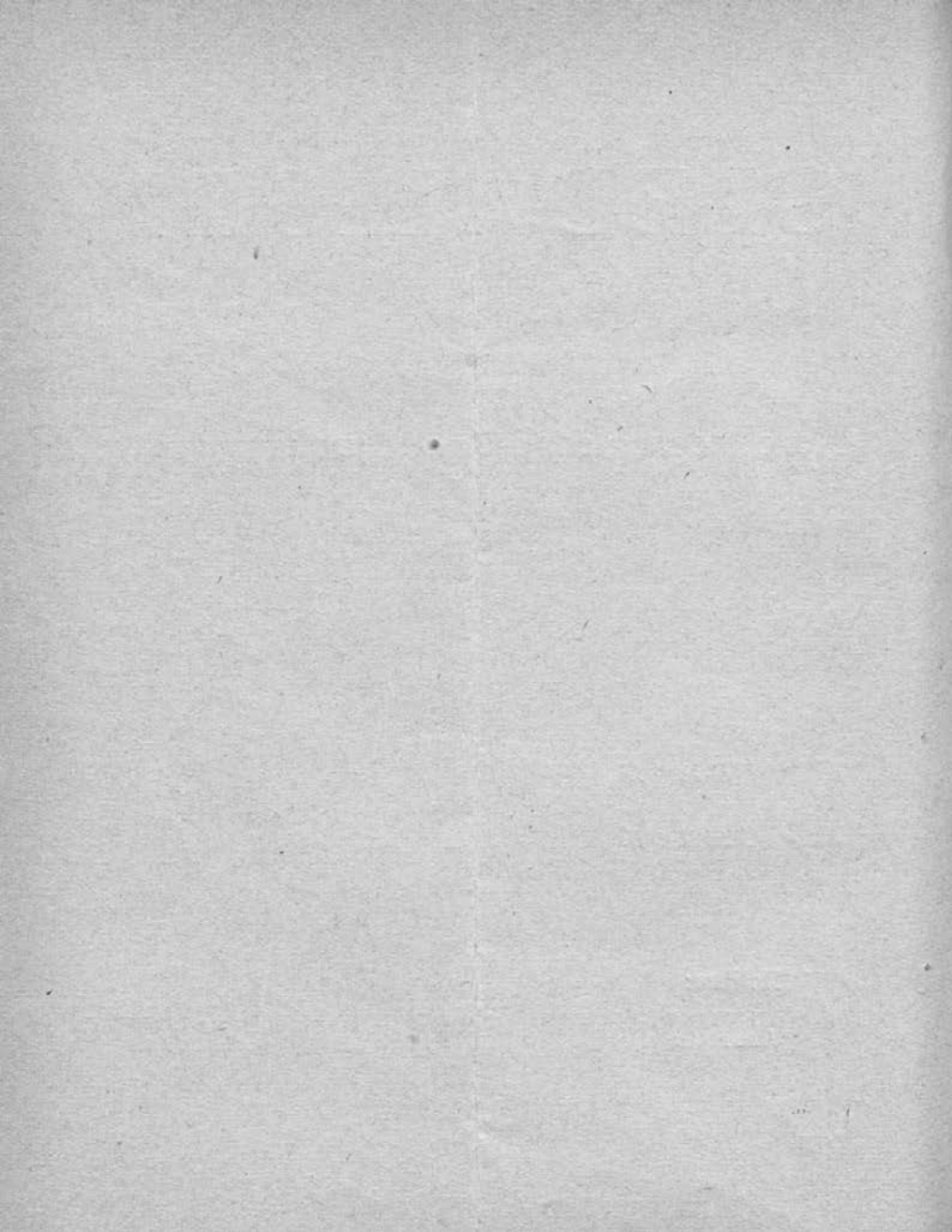
Narodnega gledališča v Ljubljani

1939-40

DRAMA

7 Molière:
GEORGE DANDIN ALI PREVARANI SOPROG

Din 2:50

GLEDALIŠKI LIST

NARODNEGA GLEDALIŠČA V LJUBLJANI
1939/40 DRAMA Štev. 7

Molière:

GEORGE DANDIN

PREMIERA 23. NOVEMBRA 1939

Kakor se je genij italijanskega naroda izrazil v Danteju, nemškega v Goetheju, španskega v Cervantesu in angleškega v Shakespeareju, tako se je duh francoskega naroda najdoločneje razodel v Molièru, velikem komediografu svetovne literature. Noben francoski avtor, ne Villon ne Corneille ne Racine in ne Balzac ni v svoji človečnosti tako izrazito francoski, ni tako francoski in človeški hkratu kakor Molière. In ravno ta spojenost narodnih osobin s splošno človeškimi prvinami je osnova velikih, stoletnih duhov.

Molière nima Shakespearejeve fantazije in silovitosti, ki pretvarja osebnosti v fantastične in nadnaravno velike pojave, nima Goethejevega kozmičnega vzgona ne njegove vesoljnosti, strastni in duhovno simbolični humor Cervantesa mu je tuj, kakor mu je tuja nadzemska in bujna vizionarnost Danteja. V primeri z njim so vsi ti veliki tvorci možje skrajnosti, medtem ko je on človek sredine. Človek pameti in celo modrosti, duhovitosti in okusa kot osebnost, kot opazovalec pa slikar vsakdanje sredine, najpogostejših človeških

posebnosti in slabosti. Popolnoma pozemski je v svojem gledanju in več, skoraj popolnoma vsakdanji v tem, čemur posveča pozornosti. Zanima ga realno človeško življenje.

Toda to povprečnost gleda Molière skozi medij svoje nepovprečne in nadpovprečne osebnosti, ki je genialna. Genijalna v svoji trdni, zdravi in nezmotljivi pameti. »Nič izkrivljenega, nič izpačenega ni na njem,« pravi Goethe. Nikdar ni ne bolan ne mehkužen ne sentimentalni ne zanesen ne drzen. Njegova sodba je zdrava in pri vsej globokosti preprosta ter naravna. Tako gledanje imenujemo modrost. In modrost, ki je nadvse konkretna in stvarna, pri tem pa šegava in duhovita, v svoji bistrosti polna poleta, in vendarle popolnoma zemeljska in trezna, modrost, ki se skriva za igrivostjo, humorjem in lahkotnostjo, ki pa je vendarle tehtna in ravno tako dragocena kakor patos in sveto navdušenje, polno prividov in bujne fantazije, — je eden izmed pglavitnih znakov razumnega francoskega genija.

Vrednost človeka je v tem, kako nosi in premaga svoje življenje, svojo usodo. Vrednost in veličina umetnika v tem, kako življenje, svoje in tuje pretvarja v podobe, kako, s kakšno neizprosno stvarnostjo in vernostjo svojo usodo, svojo radost in bolečino oblikuje in preoblikuje v žive like, v organizme, polne mere, smisla, pomena, razsvetljevanja življenja in razkrivanja njegovih skritih resničnosti. Molière je živel težje življenje kakor prenekateri človek. Svoj živ dan se je boril za obstanek in za drobec preproste sreče, a doživljal je razočaranja, preganjanje, siromaštvo. In to svoje izkustvo je pretvarjal v šale, burke in komedije. Kakšen junaški skok vsako njegovo delo iz tragične resničnosti v veselo in šegavo igro. Kakšna heroična stvariteljska moč, ki je marsikatero bolečino pregneta in nazadnje vendarle pregneta v duhovitosti, smeh — so ljudem v zabavo in pouk, razkrivajoč jim ne le stvari življenja, ki

so na njegovi površini, marveč tudi resnice, ki se jih je človeštvo zavedelo šele stoletja kasneje.

Molièrov smeh se giblje na vsej lestvici tega elementa in se javlja v najmnogovrstnejših odtenkih od razbrzdanega krohota, ki ga dražijo burke in bufonerije, do melanholičnega, zamišljenega smehljaja, ki ga zbudi nenadno spoznanje o nebogljenosti človeškega bitja, in še dalje, do smeha, prepojenega s solzami, z velikim zavzetjem in tesno grozo. Ta primes, o kateri pravi Goethe, da z njo Molièrov humor meji na tragiko, je čustveni sesedek, ki se je nabral v delih tega hudomušnega komediografa kot odgovor na udarce usode. Toda za čudovitim prelivanjem smeha v tragiko, za zastrto bolečino je le še bolj jasno čutiti krepkost Molièrove zdržanosti in junaško stvarnega odnosa do lastne usode. Bila sta ravno tako človeško lepa, kakor je umetniško dragocena ta igra med smehom in solzami.

»George Dandin« je tipično delo Molièrove zrele, moške dobe, ki je niti ni preživel do konca. Komedijski prevaranec, a vendarle obsojenem zakonskem možu je bila sicer napisana za veselo zabavo velmož, ki so leta 1668. sklenili mir v Achenu, vendar ima vse značilnosti, ki so se v Molièrovem delu ustalile v tem času in ki so svojstvene vsem velikim njegovim umotvorom, kakor so »Žlahtni meščan«, »Tartuffe«, »Misanthrop«, »Skopuh«, »Namišljeni bolnik«.

Burkasta komika prehaja v »Georgeu Dandinu« zastrto v tragiko in se spet sprevrta v burko, dokler nazadnje ne zasiže v lepi glorijski prizori, pred katerim človeško srce onemi in zastane, ker začuti v tem trenutku strnjeno vso veličino in siromaštvo življenja in vso resnico o trpinčeni človeški kreaturi sredi božjega sveta pod nebeškim soncem. Z zgodbo o tem bedastem in poniglavem varanem možu je Molière, zadržujoč solze, s smehom in kretnjo burkeža čudovito spojil lastne izkušnje z mlado, nezvesto ženo, s katero se je bil pred tem že razstal. In George Dandin, ki je hkratu Mo-

lière, je smešen, a tudi pomilovanja in usmiljenja vreden. Vsiljuje se ti misel, da je Molière v tem delu razliko v letih — njemu je bilo štirideset let in ženi osemnajst — pretvoril v socialno razliko med meščanom Dandinom in ženo plemkinjo. Prijem, s katerim si je dal možnost ustvariti pretresljivo socialno podobo svojega časa, ki že sedaj, dobrih dvesto let pred padcem Bastille kriči po maščevanju in pravičnem izravnavanju okrutnih razlik. Genij jih je videl in v vsej njihovi razburljivosti občutil stoletja vnaprej. Njegovi sodobniki so se Dandinu smejali in kakor pravi literarni zgodovinar, smejali so se mu še dolgo, dokler se niso zavedeli tega drugega tragičnega in usodnega elementa v delu.

Igra o prevaranem soprogu se zaključi z enim najsilnejših prizorov, kar jih je ustvaril človeški duh. Ko je Dandin po svoji krivdi, a vendarle nedolžen, ponižan do kraja; ko izvrše mogočnejši in slabši od njega največjo grdobijo nad njim, in sicer vedé in v tihem sporazumu, zasije nanje in na klečččega Dandina čisto, mlado jutranje sonce, ki ga pozdravijo z besedami: »Evo, sonce nam vzha-ja!« V vsej literaturi ni mesta, podobnega temu. Radost je v njem, prvobitna radost vsega živega nad dnevno lučjo in novo svežostjo, a tudi žalost in stud nad vsem, kar se je pravkar zgodilo, in še nemo zavzetje nad resnico življenja in narave, katere sonce tako čisto, toplo in brezbrizno sveti na dobre in zle, na lepo in grdo. Pečat genija nosi ta prizor, genija, ki »večnost v trenutek begoten ugneta«.

J. Vidmar.

Goethe o Molièru

Pogovor se je zasukal na Molièra.

Molière je tako velik, je rekel Goethe, da človek zmeraj znova strmi, ko ga bere. To je poseben človek. Njegove komedije meje

na tragiko, so aprehenzivne, a nihče nima pogomu, da bi ga posnemal. »Skopuh«, v katerem greh uniči med očetom in sinom vso pieteto, je posebno velik in v visokem smislu tragičen. Ko pa je neka nemška predelava iz sina naredila sorodnika, je postala stvar slabotna in ni več veliko povedala. Ljudje se boje, gledati greh v njegovi pravi podobi; toda kaj je nastalo iz tega in kaj sploh učinkuje tragično, če ne tisto, kar je neznosno.

Jaz vsako leto preberem nekaj Molièrovih iger, kakor večkrat pregledujem bakroreze po velikih italijanskih mojstrih. Zakaj mi, mali ljudje nismo sposobni, obdržati veličino takih stvari v sebi in se moramo zmeraj znova vračati k njim, da si osvežimo njih vtise.

Ljudje zmeraj govorijo o originalnosti; a kaj je originalnost! Kakor hitro smo rojeni, prične svet vplivati na nas, in tako gre do konca. In sploh, kaj pa navsezadnje lahko štejem za svojo last, razen energije, moči, hotenja! Če bi mogel povedati, koliko sem prejel od prehodnikov in sodobnikov, mi ne bi ostalo veliko.

12. maja 1825.

*

Da, je rekel Goethe, *čist človek*, to je prava beseda za Molièra; nič ni izkrivljenega, nič izpačenega na njem. In ta veličina! Obvladal je npravi svojega časa, medtem ko sta se naša Iffland in Kotzebue pustila obvladati od njih in bila v njih omejena in zvezana. Molière je kaznoval ljudi s tem, da jih je risal v njihovi resničnosti.

Rad bi videl Molièrove igre v vsej čistosti na odru, toda zdi se mi, da bi bile našemu občinstvu prekrepeke in prenaravne. Ali ne izvira ta prefinjenost iz tako imenovane idealne literature nekaterih avtorjev? — sem vprašal.

Ne, je dejal Goethe, stvar prihaja iz družbe same. In potem, kaj je treba našim mladim dekletom v gledališče? Gledališče je za moške

in ženske, ki poznajo človeške reči. Ko je Molière pisal, so bila dekleta v samostanih in ni se mu bilo treba ozirati nanje.

29. februarja 1826.

*

Če bi se hoteli za svojo moderno rabo učiti, kako se je ravnati gledališkemu piscu, je dejal Goethe, bi bil Molière pravi mož, h kateremu bi se bilo treba obrniti.

Poznam ga in ga ljubim od svojih mladih let in sem se vse svoje življenje učil od njega. Nobeno leto ne mine, ne da bi prebral nekaj njegovih iger, samo da ostanem trajno v zvezi z njegovo odličnostjo. Pri njem me ne očara samo njegovo popolno umetniško ravnanje, marveč predvsem njegova ljubezniva narava, pesnikova visoko oblikovana notranjost. V njem sta neka gracija in čut za spodobnost, ki ju je njegova prirojena, lepa narava mogla doseči samo v vsakodnevnem občevanju z najboljšimi ljudmi njegovega stoletja. — Menandra poznam samo po ohranjenih skopih odlomkih, ki pa mi dajejo tudi tako visoko predstavo o njem, da v tem velikem Grku vidim edinega človeka, ki bi ga bilo mogoče primerjati z Molièrom.

Srečen sem, sem odgovoril, da vas slišim tako lepo govoriti o Molièru. To je čisto nekaj drugega, kakor tisto, kar pravi gospod von Schlegel o njem!

Človeku, kakršen je Schlegel, je odvrnil Goethe, je seveda tak sposoben človek, kakor je Molière, kratkomalo trn v peti; on sluti, da nimata niti žilice skupne, in ga ne more trpeti. Misanthrop, ki je meni ena izmed najljubših stvari na svetu in ki ga zmeraj znova prebiram, mu je zopern; Tartuffa sicer mora nekoliko pohvaliti, a ga takoj spet poniža, kolikor le more. Schlegel ne more odpustiti Molièru, da zasmehuje afektiranost učenih žensk; najbrž čuti, kakor je rekel eden izmed mojih prijateljev, da bi zasmehoval tudi njega, če bi živel v njegovem času.

28. marca 1827.

Dandinovi monologi

Eh, kakšna nerodna reč, imeti plemiško gospodično za ženo! In kakšen zgovoren dokaz je ta moja ženitev za vse kmečke ljudi, kaj se rodi iz tega, če se hoče kmet povzdigniti nad svoj stan in se kor jaz priženi v pleminitaški dom! — Saj plemstvo samo po sebi ni slabo; kar čedna ustanova; bogme, da; vendar pa je zvezano z njim toliko hudega, da je še najbolje, če nimaš nič opraviti ž njim. Kar se tega tiče, sem se na lastni koži izmodril in vem zdaj, kako postopajo takile žlahčiči z nas enim, če vstopi v njih družino. Za naše osebe jim je bore malo mar; samo z našim denarjem se poroče, in jaz bi bil tisočkrat bolje storil, bogat kakor sem, če bi vzel preprosto in pošteno kmečko dekle, kot pa takole gospodičnico, ki viha nos nad človekom, ki ji je zoprno, da nosi moje ime in zmeraj misli, da sem si z vsem svojim denarjem še prepoceni kupil čast, da sem njen mož. Prijatelj Dandin, prijatelj Dandin, veliko traparijo si ugenil, gromozansko traparijo. Ves ta dom se mi je že priskutil od vrha do tal in če le prestopim njegov prag, me že čaka kakšna nova zoprnost.

*

Oh, oh, prijatelj Dandin, zdaj sam vidiš, kako ravna tvoja žena s teboj! To se rodi iz tega, ker si hotel gospodično za ženo! Kožo ti vlečejo s telesa, ti se pa še maščevati ne moreš, ker ti je ta gosposka žlahta zvezala roke. Enakost stanu daje možu vsaj svobodo, da se lahko izdivja, in če bi imel kmečko dekle za ženo, bi imel zdaj vso prostost, da bi ji naložil za kazen primerno število batin. Ti pa si se hotel na vsak način prisiliti k plemstvu in si se naveščal biti gospodar v svoji hiši. Eh, najrajši bi iz kože skočil in samemu sebi prisolil par zaušnic. Vraga! Da brez sramu posluša zaljubljene čenče takegale gospodka in mu še obljublja, da se bo spaj-

dašila ž njim! Ne, pri satanu, take prilike pa res ne smem izpustiti. Pri priči se moram pritožiti pri njenem očetu in njeni materi ter ju pred Bogom in postavo napraviti za priči teh sitnosti in te jeze, ki mi jo povzroča njuna hči. A glej, saj že prihajata, kakor bi ju bil klical.

*

Ah, vse skupaj naj... Sam si hotel tako, sam si hotel tako, prijatelj Dandin, *ti* sam si hotel tako. A čisto prav se ti godi, in kakor si človek postelje, tako leži; dobil si samo to, kar si zaslužil. A čakajte malo! Zdaj je odvisno vse samo od tega, da odprem očetu in materi oči, in nemara bom našel kakšno sredstvo, da dosežem to.

*

Niti besedice ne črhnem več, zakaj besede ne zaležejo nič. Je že kdo na svetu videl tako smolo, kot jo imam jaz? Res, občudovati moram svojo nesrečo, prav tako pa prefriganost in spretnost, s katero si moja žena, ta prebrisana sleparica, zmerom znova pribori pravico in zvali vso kriydo name. In je mogoče, da me bo zmerom tako pretentala? Se bo zmerom obračal videz proti meni in se mi ne bo nikdar posrečilo, da bi razkrinkal to žensko nesramnico? O Bog nebeški, stoj mi ob strani in dodeli mi milost, da lahko dokažem ljudem svojo sramoto!

*

Ah, zdaj pa napravim križ čez vse, zdaj si ne vem nobenega sveta več. Kdor je poročen z malopridno žensko, kot jaz, za tega je najpametneje, kar more storiti, to, da se vrže v vodo, z glavo naprej.

Lastnik in izdajatelj: Uprava Narodnega gledališča v Ljubljani. Predstavnik: Oton Župančič. Urednik: Josip Vidmar. Za upravo: Karel Mahkota. Tiskarna Makso Hrovatin. Vsi v Ljubljani.

LEKARNA
Mr. A. USTAR
LJUBLJANA
nasproti glavne pošte

Oddajajo se zdravila no recepte vseh bolniških blagajn. — Priporoča malinovec
pristen, naraven v vseh množinah. — Orig. norveško ribje olje, sveže, naj-
finejše vedno v zalogi. — Naročila točno po povzetju!

Klavirje, gosli, čela, saksofone, trompete, klarinete,
Hohner harmonike in vse glasbi'ne potrebščine od
šolskih do prvovrstnih izdelkov kupite najceneje pri

WARBINEK
MIKLOŠIČEVA 4

Garantirano mojstrsko popravilo in
izboljšanje glasu pri vseh glasbilih

A. JANEŽIČ

Galanterijske in modne potrebščine

*Šolske, pisarniške in knjigoveške potreb-
ščine na debelo in na drobno*

L J U B L J A N A
FLORJANSKA ULICA 12 — 14

*Knjigoveznica, industrija šolskih zvezkov
in poslovnih knjig*

GEORGE DANDIN ali PREVARANI SOPROG

KOMEDIJA V TREH DEJANJAH
 SPISAL: MOLIERE; PREVEDEL: F. A.

SCENOGRAF: ING. ARH. FRANZ.

REŽISER: DR. B. KREFT.

Dandin	Daneš
Angelika	M. Danilova
Gospod de Sotenville	Lipah
Gospa de Sotenvillova	Nablocka
Clitandre, Angelikin	Gregorin
Klavdina	Gabrijelčičeva
Lubin	Sancin
Colin	Brezigar

Blagajna se odpre ob pol 20.

Začelo ob 20.

Konec po 22.

Parter:	Sedeži I. vrste	Din 25.—
	" II.-III. vrste	" 24.—
	" IV.-VI. "	" 22.—
	" VII.-IX. "	" 20.—
	" X.-XI. "	" 18.—
	" XII.-XIII. "	" 16.—

Lože v parterju	Din 90.—
" v I. redu	" 90.—
" balkonske	" 60.—
Dodatni ložni	" 20.—
" I. redu	" 20.—
" balkonski	" 15.—

Balkon: Sedeži I. vrste	Din 18.—
" II. "	" 14.—
Galerija: Sedeži I. vrste	" 12.—
" II. "	" 10.—
" III. "	" 8.—
Galerijsko stojišče	" 2.—
Dijaško "	" 4.—

VSTOPNICE se dobivajo v predprodaji pri gledališčni blagajni v opernem gledališču od 10. do pol 1. in od 3. do 5. ure.
 Predpisana taksa za posredovanje je vračunana v cenah.

OB
LEPI
GLASBI,
SLADKE
BON-
BONE!

Bon-Bon

LJUBLJANA, MIKLOŠIČEVA CESTA 30

Izbira keksov, bonbonov, čokolade, desertov in likerjev

Knjigarna Kleinmayr & Bamberg

najstarejša v Jugoslaviji, priporoča
svojo bogato zalogo strokovnih in
zabavnih knjig v vseh jezikih

Ljubljana, Miklošičeva cesta števil. 16

Š U M I

ČOKOLADA, BONBONI, FINO PECIVO,
BONBONIERE, LIKERJI, I. T. D. I. T. D.
VEDNO SVEŽE BLAGO - TOVARNIŠKA ZALOGA

GRADIŠČE ŠTEV. 7 - 9

POLEG DRAME